

Vanha liima-aitta

Poro on ollut monella tavalla saamelaisten ja muiden pohjoisen ihmisten elinehto ja hyötyeläin. Se on löytänyt karustakin luonnosta itselleen sopivaa ravintoa ja ”jalostanut” sen ihmisille sopivaksi syötäväksi sekä pukeutumiseen ja tarvekaluihin sopiviksi materiaaleiksi. Aivan ensimmäiseksi ei kuitenkaan tule ehkä mieleen, että porojen sarvista on aikoinaan keitetty liimaa.

Torniolainen tiede- ja liikemies Anders Hellant perusti Tornioon liimatehtaan 1743. Luultavasti sen peruja olivat monien Kittilän, Muonion ja Enontekiön syrjäisten kylien liimankeittoaitto. Enontekiöllä keittäjiä oli eniten Peltovuomassa, Vuontisjärvellä ja Hetassa. Tämä työ vaati paitsi röykkiöittäin poronsarvia, myös varallisuutta ison muuripadan ja erilaisten rakennelmien hankkimiseksi.

Liimankeitto aloitettiin kevätkesällä ennen juhannusta ja se saattoi jatkua heinäkuun lopulle Jaakon päivän tienoille. Sarvet pilkottiin kirveellä pieniksi palasiksi, pantiin pataan ja keitettiin vedessä hiljakseen. ”Kolmekin vuorokautta kesti ensimmäisen liimakattilan keittäminen, ja saman tulen piti yhtä mittaa yötä päivää hehkua padan alla, niin ettei kiehuminen hetkeksikään heittynyt.” Kymmenen tai kaksikymmentäkin padallista liimaa voitiin keittää samaan menoon.

Sopivan vahvuinen liimavesi nostettiin padasta sihdillä. Se kaadettiin pitkiin, yhdestä puusta koverrettuihin mataliin puukaukaloihin. Liiman hyydyttyä päivän verran se leikattiin palasiksi, joista viillettiin ohuehkoja liimalevyjä. Nämä kuivattiin verkkokehyksissä, jotka sijoitettiin matalaan katokseen päällekkäin orsien varaan. Liimalevyt myytiin joko torniolaisille tai kemiläisille kauppiaille, jotka tulivat veneillään pohjoisesta niitä ostamaan. Jotkut keittomestarit veivät itse lastinsa myytäväksi Tornioon, ja ostivat samalla itselleen suolaa ja jauhoja.

Enontekiön kotiseutumuseon pihapiirissä on vanha malkakattoinen aitta. Siitä tiedetään, että se on Matinpojan aitta Ylikyröstä, Enontekiön eteläosasta. Ennen vanhaan monia rakennuksia siirrettiin paikasta toiseen. Tästä aitasta on kerrottu, että se on alun perin Ruotsin lappalaisten rakentama 1600- ja 1700-luvun vaihteessa. Aitassa on perimätiedon mukaan säilytetty poronsarvista tehtyä liimaa. Vahinko, ettei sinne ole jäänyt yhtään liimalevyn palasta kertomaan ahkerien liimankeittoajien työstä.

Lähde: Samuli Paulaharju: Wanhaa Lappia ja Peräpohjaa. Porvoo, WSOY 1963.
Teksti: Päivi Rahikainen (2007).

Enontekiön kotiseutumuseo
Lapin museoportaali